

Історія про три правди та одну істину

Анастасія Канівець

«Остання дуель»

Сценаристи: Бен Аффлек, Метт Деймон,
Ніколь Голофценер
Режисер Рідлі Скотт
Оператор Даріуш Вольські
У ролях: Метт Деймон, Адам Драйвер,
Джоді Комер, Бен Аффлек та ін.
США, Велика Британія, 2021

Джоді Комер у фільмі «Остання дуель». Режисер Рідлі Скотт. США, Велика Британія, 2021.

Останніми роками в історичному кіно – та хіба лише в історичному і лише в кіно? – намітилася тенденція зображувати жорстоке патріархальне суспільство та безправну жертву-жінку, якій лишається лише вийти з цим суспільством на безнадійний герць... і, як правило, перемогти. Такі твори мають традиційні недоліки ідеологічної продукції – передбачуваність, повчальність і нав'язливість – проте і серед них з'являються речі гідного мистецького рівня. До останніх можна сміливо зарахувати і «Останню дуель».

Рідлі Скотт здійснив у своїй творчості свого роду цікаве повернення: його повнометражним дебютом були «Дуелянти» (1977) за повістю Джозефа Конрада «Дуель», а у вже минулому році вийшла «Остання дуель» за книгою Еріка Джегера «Остання дуель: правдива історія випробування битвою в середньовічній Франції». В обох кінострічках – психологічно напружена історія багаторічного протистояння двох чоловіків, і там, і там в основі лежать реальні події, навіть місце дії те саме – Франція (лишень у першому випадку наполеонівська, в другому – середньовічна).

В «Останній дуелі», як ми вже натякнули, знайшли прояв нові ідеологічні тенденції. Перед глядачем старанно вибудовують жорстокий «чоловічий» світ, де панують право сильного та владного, а перемога справедливості є радше винятком. У середньовічному царстві темряві виблискує лише один промінець світла – чарівна Маргарита де Каруж, дружина грубуватого, нездатного пристосуватися до умов сучасного йому світу Жана де Каружа, і жертва пристрасті улюбленця долі й влади Жака Ле Грі. Основна інтрига (досить умовна) – чи зможе згвалтована Ле Грі жінка відстояти свою честь та гідність; певна іронія полягає в тому, що те й інше знову ж таки опинилося в руках тих самих двох чоловіків. Підосною фільму стала історія останнього у Франції санкціонованого владою поединку, результат якого юридично визнавав правоту переможця.

Історичне значення дуелі, винесене в назву фільму, в сюжеті обіграно не було – а втім, кінострічка і без того, попри всі новочасні нашарування (втім, коли кіно без них обходилося?) запропонувало яскраво виписану картину Середньовіччя, доби поступового згасання. Відкривається фільм картиною підготовки до бою, причому камера (оператор Даріуш Вольські) уважно стежить за кожним предметом одягу, за кожною деталлю обладунків. Так само ретельно змальовує вона середньовічні замки й маєтки, «милується» предметами побуту і призатримує дію, щоб показати глядачеві «труди і дні» родини дворянина-васала. Разом із тим, візуальний ряд витримано у стриманій, навіть тьмяній гамі, покликаний створити тривожну атмосферу епохи і підкреслити незатишність того часу – передусім для людей, котрі не могли похвалитися владою і великими статками.

Втім, фільм розповідає не стільки про Середньовіччя, скільки про людей в ньому (причому глядач має сам вирішити для себе, наскільки сучасний світ віддалився від тодішнього). Персонажі подані так, щоб бути якомога зрозумілішими людині сьогодення, не впадаючи при цьому в гріх примітивізації. Тут слід віддати належне акторському ансамблю. Автори сценарію Метт Деймон і Бен Аффлек самі зіграли у фільмі: перший – Жана де Каружа, вояку й невдачу, незграбного й неосвіченого, а проте чесного лицаря з відчуттям власної гідності. Аффлек втілює сюзерена обох супротивників графа П'єра д'Аленсона, створивши образ дещо гротесковий, а проте безперечно колоритний: королівський родич, зманіжений гедоніст, звиклий бути єдиним джерелом влади й права у своїх володіннях. Адаму Драйверу дістався найбільш складний, неоднозначний образ – кривдника Маргарити Жака Ле Грі, фаворита д'Аленсона, розумного й спритного придворного, що, втім, по суті став жертвою самоомани. І, нарешті, третя

Кадр з фільму «Остання дуель».

постать драми. найбільш пасивна, а проте якій судилося стати головним рушієм історії. Маргарита де Каруж у виконанні Джоді Комер подана як ніжна і вразлива жінка, що терпляче зносить знегоди середньовічного подружнього життя – залицання й весілля, що більше нагадують купівлю, життя з нелюбом, загалом практично безправне становище молодої дружини – і яка, проте, знаходить у собі досить сили й мужності, аби публічно оголосити про свою ганьбу й домогтися справедливості щодо куди впливовішого гвалтівника. Викликом для акторів (з яким вони успішно впоралися) стала структура фільму. Вона, наслідуючи «Расьомон» Акіри Куросави, запропонувала форму триптиху, кожна частина якого доносить позицію одного з ключових персонажів. Це «правди» Жана де Каружа, Жака Ле Грі, і наприкінці – Маргарити де Каруж; саме погляд останньої, як дають зрозуміти глядачу, найправдивіше передає події. І, разом із тим, глядач може лишити за собою право на сумнів, на власний вибір – тим більше, що носій кожної із «правд» щирий в своєму трактуванні історії (до речі, і щодо історичної події, котра лягла в основу сюжету, досі точаться суперечки!). Такий підхід вимагав нюансованої акторської гри: ту саму ситуацію мали тричі зіграти по-різному, кожного разу створюючи переконливу психологічну картину. Особливо складною тут виявилася «партія» Маргарити-Джоді Комер, якій потрібно було втілити спершу уявлення про себе кожного із чоловіків, а вже потім – себе саму, іншими словами – показати жінку і з чоловічої (точніше, двох чоловічих), і з «автентичної» жіночої перспективи, що кардинально різнилися.

У підсумку, глядач одержав розумний і дотепний фільм, що зміг подати середньовічну судову справу цікавою й зрозумілою широкому глядачеві – досягнення, вже варте відзначення. Та головне, маємо неординарну драму, цікаву далеко не лише своїм історичним колоритом і злободенним посилом. Це історія особистісного погляду на світ, історія про психологію чоловічу й жіночу, зрештою, історія про вибір та його ціну. Фільм, який можна (і варто!) передивлятися, знаходячи для себе нові відтінки значень... і час від часу нагадуючи собі, що власний погляд на світ – не завжди єдино правильний.

Інтерпретація легенди про Зеленого лицаря

Лариса Наумова

«Легенда про Зеленого лицаря» (англ. The Green Knight)

Режисер і сценарист Девід Лоурі

Оператор Андрю Дроз Палермо

Композитор Даніел Харт

У ролях: Дев Пател, Баррі Кіоган, Ральф Айнсон, Алісія Вікандер, Джоел Едгертон, Саріта Чоудрі, Шон Гарріс

Кінокомпанія Bron Studios. США, Ірландія, Великобританія, Канада, 2021

Фільм «Легенда про Зеленого лицаря» є екранізацією і переосмисленням поеми невідомого автора XIV століття «Сер Гавейн і Зелений лицар». Герой поеми Сер Гавейн – втілення образу не надто ідеального або й зовсім не ідеального мандрівного лицаря, з хибами і слабкостями звичайної людини, тим не менш, вірного своєму слову. Дослідники поеми відзначають відмінність цього твору від класичного лицарського роману саме з причини цієї неідеальності і певної невідповідності Гавейна як героя вимогам лицарської літератури. Лицарський роман характерний якраз зображенням героїчного, благородного ідеального лицаря, що часто наділений навіть надзвичайною (надлюдською) силою, суворо дотримується лицарського кодексу честі й обов'язково виходить переможцем у двобої з ворогом. У поемі Сер Гавейн не отримує фактичної перемоги над ворогом, та й становище його часто суперечливе. Йому доводиться чи не на кожному кроці вирішувати парадоксальні суперечності чи то, за поняттями куртуазної літератури, проходити випробування.

У фільмі Гавейн постає звичайною людиною, молодим хлопцем у виконанні Дева Патела, британського актора індійського походження. Актор привносить в зовнішній образ Гавейна східні ознаки, витончені і своєрідні. Зовнішність героя: риси обличчя, худорлява постава, навіть у чомусь тендітна, дещо суперечать очікуванням на втілення лицарської теми. Ймовірно вже тут закладено один із психологічних конфліктів героя: принципове неспівпадіння його прагнень, або прагнень навколишніх від нього, і його власних можливостей.

Дотримання слова стає фатумом, що тяжіє над Гавейном. Його шлях – шлях спокути, здійснений через честолюбство (або через честолюбне прагнення чи